

A LÉGVÉDELMI RAKÉTA ALEGYSÉG (EGYSÉG, HARCCSOPORT) MŰVELETI ALKALMAZÁSÁNAK DOKTRINÁLIS ALAPJAI A MAGYAR ÉS A NATO RELEVÁNS MŰVELETI KIADVÁNYAI TÜKRÉBEN

BEVEZETÉS

A haderők célszerű, hatékony működtetésének kérdése, annak alapelvei és a konkrét alkalmazás megvalósítása, lehetőség szerinti szabályozókba, önálló döntéseket és kreativitást is igénylő ajánlásokba foglalása szinte egyidős a hadseregek megjelenésével. Már jóval a huszadik század előtt tapasztalható volt a fegyveres erők szervezésének, kiépítésének, alkalmazásának tudományos igénygel történő vizsgálata és kidolgozása, de vitathatatlanul az elmúlt században lett belőle általános gyakorlat.

A napjainkban a szövetségben doktrínáknak nevezett okmányok, okmányrendszerek alapjaiban is újszerű kidolgozására általában teljes struktúra, fegyverzet, vagy a külső politikai, katonai környezet alapvető megváltozásakor kerülhet sor. Így történt ez az 1991-es Öböl-háború utáni időszakban is, amikor az Egyesült Államok légierijében doktrinális rendszer-szinten is „kisöporték” a régit és bevezették az ún. *AFDD-rendszert*.¹

Hasonló, ám mégis teljesen eltérő helyzetbe került a magyar légvédelmi rakéta szakterület is a NATO-ba való tagozódásunkkal, hiszen a harci technika alapjaiban maradt a régi², amelyhez integrálódott ugyan a korszerű Mistral fegyver-rendszer, de az önálló és az összhaderőnemi nemzeti-, valamint a NATO-kötelékekben való alkalmazásnak és az arra való felkészüléshez elengedhetetlen doktrinális alapokat meg kellett teremteni.³ A folyamatot színesítette az a tény is, hogy egyetlen katonai szervezetbe (dandár, később ezred) integrálták a „légvédelmi rakéta képesség” összeségét, ami bizonyos szempontból egyszerűsíthette a doktrinális szabályozók bevezetését.

A rendszerváltozás után a doktrína fogalma, a doktrínafejlesztés kérdésköre nagyon gyorsan a hadtudományi kutatások központi témájává vált, hiszen fegyveres erőink, azok alkotó részei interoperabilitási képességeinek egyik alapját a szellemi kompatibilitás képezi. E kompatibilitás döntő

¹ *Air Force Doctrine Document(s) - AFDD*

² Már ami megmaradt, hiszen a korábbi ún. honi légvédelmi rakéta csapatok pár évnél hosszabb ideig való működésük után teljesen megszűntek és a régebbi terminológia szerinti „csapat légvédelmi rakéta csapatok” fegyvernem egyes részei maradtak rendszerben. (szerzők)

³ A szakterület, a haderő többi komponenséhez hasonlóan, szabályozók nélkül maradt, hiszen a régi „V/SZ”-es szabályzatok vagy hatályukat veszítették, vagy nem voltak összeegyeztethetőek a NATO-doktrínákkal, előírásokkal. (szerzők)

elemét a hadműveleti, harcászati alkalmazás legfőbb ajánlásait és elveit a szövetségben az ún. „műveleti doktrínák” tartalmazzák. Ezért, ha meg akarunk felelni a szövetséges elvárásoknak, akkor a szövetséges doktrínákat hatályba kell léptetnünk és belátható időn belül meg kell felelnünk a benne leírtaknak, továbbá saját ún. nemzeti doktrinális irodalom-rendszert szükséges megalkotnunk, amelyben a nemzeti érdekek mentén történő katonai műveletek ajánlásait, legfontosabb rendezőelveit ajánlatos rögzíteni!

Írásunk fő részét képező elemzés előtt célszerű a katonai doktrína fogalmát és sarkalatos kérdéseit is pár mondatban tisztázni, feleleveníteni.



1. sz. ábra A légvédelmi rakéta alegység (egység, harccsoport) alkalmazásának szövetségi doktrína determinánsai

A doktrína – általános értelmezés szerint – tan, tudományos elméletek, elvek, és nézetek rendszerét jelenti, tartalma és irányultsága szerint megkülönböztethetünk politikai, ideológiai, teológiai, gazdasági, pénzügyi, és katonai doktrínát. A katonai doktrína az a kidolgozott, elfogadott alkalmazott dokumentum-rendszer, amely alapján a nemzeti biztonsági- és nemzeti katonai stratégiában meghatározott katonai célkitűzések megvalósíthatók és a

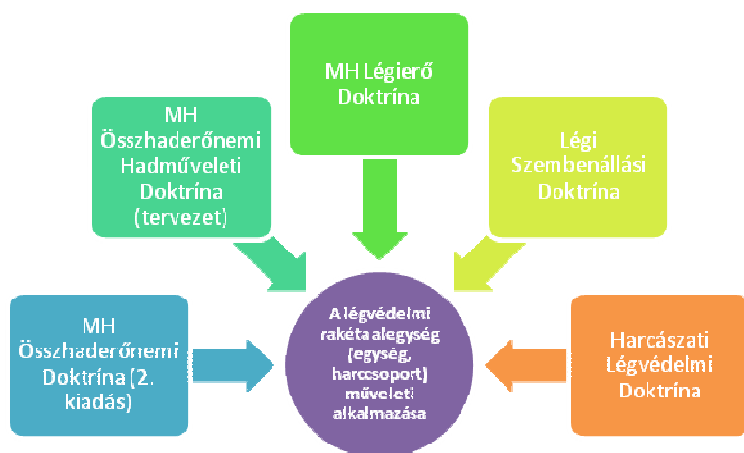
feladatok végrehajthatók.

A katonai doktrína lényege értelmezhető szűkebb és tágabb⁴ jelentéssel is: *a tágabb értelmű megközelítésben elméleti és tapasztalati ismeretek összessége, amit a haderő sikeres alkalmazásához fel kell használni, tehát célszerű egyfajta ismeretrendszerként felfogni; szűkebben⁵ egyfajta szabálykönyv, a fegyveres erők egészének, vagy egy-egy szegmensének alkalmazására vonatkozó szabályok, alapelvek, iránymutatások gyűjteménye.*

⁴ „A katonai doktrína annak a katonai tudásnak és gondolkodásmódnak a hivatalos kifejezése, melyet a hadsereg relevánsnak fogad el egy adott időben, s amely vonatkozik a létező és jövőbeli konfliktusokra, a hadseregnek ilyen konfliktusokra való felkészítésére, és a siker elérése érdekében való alkalmazási módjaira”, WILLCOCKS, M. A.: A jövő konfliktusa és a katonai doktrína, In.: RUSI JOURNAL 1994/3., 7. old.,

⁵ „A katonai erőket, a célkitűzéseik támogatására végrehajtott tevékenységeikben irányító alapelvek. Felhatalmazó jellegű, de az alkalmazása döntést igényel.” AAP 6 (2009) NATO Glossary of terms and definitions (English and French), 2-D-9;

Leegyszerűsítve a tágabb és a szűkebb felfogás között a klasszikus rész-egész reláció áll fenn,



2. sz. ábra A légvédelmi rakéta alegység (egység, harccsoport) alkalmazásának nemzeti doktrína determinánsai

egészenek a doktrína-struktúrát, a teljes doktrinális irodalom-rendszert tekinthetjük, amelynek globális tanulmányozásával megérthetjük az éppen általánosan elfogadott, releváns hadtudományi ismeretrendszert. Az egyes doktrínák az egész részeként a műveleti alkalmazás egy-egy komponensét tárgyalják, amelyek minőségi összessége adja a teljes egészet, vagyis a hadviselésről alkotott tudást.

Cikkünkben a légvédelmi rakéta alegység (egység, harccsoport) alkalmazásának, felkészítésének doktrinális kérdéseivel kívánunk foglalkozni, összegezzük azokat a nemzeti és szövetséges szabályzókat, amelyek segíthetik és egyben meghatározzák a harctevékenységet és az arra való felkészítés folyamatait.

1. A LÉGVÉDELMI RAKÉTA ALEGYSÉG (EGYSÉG) LÉGVÉDELMI HARCÁNAK, HARCTEVÉKENYSÉGÉNEK HELYE ÉS SZEREPE A MŰVELETEK KÖZÖTT

Felületes, csak a légvédelem elvi alapjait is tartalmazó részeket elemző, formai vizsgálatok alapján is könnyen belátható, hogy a nemzeti⁶ és a NATO vizsgált doktrínái⁷ között nincs releváns elvi különbség. Ebből adódóan, az elemzésünk nem a szokásos „nemzeti-szövetséges” dichotómián alapul, hanem, a tartalmilag talán érdekesebb, „hely, szerep – műveletek – vezetés és irányítás - koordináció” légvédelmi rakéta specifikus sajátosságai szerint épül fel.

⁶ Magyar, nemzeti doktrinális szabályzók:

- Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína;
- Magyar Honvédség Összhaderőnemi Hadműveleti Doktrína (tervezet);
- Légierő Doktrína;
- Légi Szembenállási Doktrína.

⁷ NATO-doktrinális szabályzók:

- AJP-3.3 Air Operations;
- AJP-3.3.1 Counter Air Operations;
- AJP-3.3.5 Airspace Control;

A légvédelmi rakéta csapatok szempontjából a kiinduló alapot a légierő harctevékenységeinek alapelemei közül a „*légvédelmi harc*” kategóriája jelenti, amely csak a nemzeti doktrínákban található, de megítélésünk szerint nem képvisel semmiféle diszharmóniát a szövetséges kategóriákkal, illeszkedik a műveletek és harctevékenységi formák, a NATO-ban konszenzussal elfogadott, rendszerébe.

„A légvédelmi harc a légierő légvédelmi rakéta- és tüzércsapatának a meghatározott körzetek, objektumok illetve csapatcsoportosítások oltalmazása céljából folytatott, az ellenséges légi támadóeszközök megsemmisítésére, illetve tevékenységének korlátozására irányuló tevékenységét jelenti.”⁸

A doktrínáiról⁹ érzékeltetik, hogy légvédelmi harc minden esetben az ellenséges légi támadásra való aktív reakcióként értelmezhető és annak ellenére, hogy végrehajtása védelmi céllal történő támadó jellegű, *„az alkalmazott légvédelmi rakéta- és tüzérfegyverek, fegyverrendszerek tüzeit és manővereit tartalmazó tevékenységet takar.”¹⁰*

A légvédelmi harc, mint „*elemi részecske*” a légi műveletek közül a légi szembenállási műveletek, védelmi légi szembenállás kategóriájába illeszkedik. Mivel a támadó és védelmi légi szembenállási műveletek többnyire azonos erőkkkel, azonos légtérben folynak, így szétválasztásuk sok esetben gyakorlatilag nem is lehetséges. A kialakult pillanatnyi helyzet illetve a hadműveleteket irányító parancsnok elgondolása azonban minden esetben meghatározza, hogy a saját csapatok tevékenységében a támadás vagy a védelem funkciója a domináló.

Légi szembenállás, definíciószerűen *„az ellenséges légierő pusztítására vagy hatástalanítására irányuló légi szembenállási műveletek a háború egyik dimenziójában, a levegőben folytatott műveletek részeként értelmezhető. A légi szembenállás, mint gyűjtőfogalom magába foglalja azokat a rendszabályokat, eljárásokat és eszközöket, melyek végrehajtása illetve hatása az ellenség merev- és forgószárnyú repülőeszközei, valamint pilóta nélküli légi járművei által végrehajtott felderítő, támadó és védelmi tevékenysége hatékonyságának csökkentésére illetve megszüntetésére irányulnak.”¹¹* A légi szembenállási műveletek – amik alapvetően a vadász- és bombázó repülőgépek, a légvédelmi rakéta- és tüzérfegyverek tevékenységét, valamint az elektronikai ellentevékenységet tartalmazzák – végrehajtásával biztosítható a légtér feletti ellenőrzés szükséges szintjének elérése illetve fenntartása, és kedvező feltételek teremthetők a saját csapatok számára a további hadműveletek végrehajtásához.

A doktrínák tisztázzák, hogy a védelmi légi szembenállás a légvédelemmel szinonim fogalomként illetve tevékenység-rendszerként fogható fel, amely minden esetben az ellenség légi támadására történő reakciót jelent, és integrál minden olyan intézkedést, eszközt és tevékenységet, minek megvalósítása

⁸ Magyar Honvédség Légierő Doktrínája (MH DSZOFT kód: 13013) Nyt. szám: 563/614/2004./LEP (39. oldal);

⁹ A szerzők, a ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Légierő Művelti Tanszék munkatársaiként, résztvettek a nemzeti doktrínák kidolgozásában, a NATO releváns kiadványainak adaptálásában.

¹⁰ Magyar Honvédség Légierő Doktrínája (39. oldal);

¹¹ Magyar Honvédség Légierő Doktrínája (41. oldal);

illetve alkalmazása az ellenséges légi támadás hatékonyságának csökkentésére vagy megszüntetésére irányul. Ennek megfelelően, légvédelmi harc fogalmilag a védelmi légi szembenállás kategóriájába tartozik.

2. A LÉGVÉDELEM FOGALMA, A LÉGVÉDELMI RAKÉTA ALEGYSÉG (EGYSÉG) HARCÁNAK, HARCTEVÉKENYSÉGÉNEK HELYE ÉS SZEREPE A LÉGVÉDELEM RENDSZERÉBEN

Fontos eleme az elemzett doktrínáknak a légvédelem fogalmának megadása is, amely célja a meghatározott területek illetve objektumok légvédelmének, az ellenség légi támadásának teljes időszakában történő, megvalósítása, a saját csapatok hatékony tevékenysége illetve, az ellenség által elérhető saját értékek és erők oltalmazása céljából.

A megjelenő új támadóeszközök természetszerűen a légvédelem hagyományos megfogalmazásának kitágítását, kiterjesztését is igényelték, így a doktrínákban és a feladat-rendszerben megjelent a kiterjesztett légvédelem fogalma is, amely a repülőgépek és helikopterek, a távvezérelt és pilóta nélküli légi támadóeszközök elleni védelmen túl, a harcászati aerodinamikai- és a harcászati ballisztikus rakéták elleni tevékenységeket, rendszabályokat és eszközöket integrálta egyetlen rendszerbe.

A fegyveres küzdelem összhaderőnemi szemléletmódja azt jelenti, hogy valamennyi haderőnem alkalmazása, egységes elgondolás alapján, összehangoltan történik. Ebből kifolyólag, mivel a légvédelem célkitűzéseinek megvalósítása nem csak a légierő rendelkezésére álló erőforrásokkal, hanem a szárazföldi csapatok és a haditengerészet erőforrásaival is támogatható, ami megköveteli a rendelkezésre álló valamennyi fegyverrendszer integrált alkalmazását. Az integráció eredményeként többek között a légvédelem is egy magasabb szinten, az úgynevezett „*kiterjesztett integrált légvédelem*” szintjén realizálódhat.

A légvédelem összetevői nem mások, mint a légvédelem keretében végrehajtásra kerülő tevékenységek, amelyek négy csoportba: az aktív légvédelem, a passzív légvédelem, a megelőző műveletek, valamint a csapatvezetési műveletek csoportjába oszthatók. A légvédelmi rakéta szempontból az aktív légvédelem a fontosabb kategória, amely keretében a korszerű és biztonságos vezetési-irányítási rendszerek támogatásával alkalmazásra kerülő fegyver- és érzékelő-rendszerek feladata az ellenséges repülőgépek és rakéták repülés közben történő felderítése, azonosítása, elfogása és megsemmisítése vagy követése.

Az aktív légvédelem műveleti környezetét vizsgálva célszerű kihangsúlyozni a légtér-ellenőrzés jelentőségét, a légtér-ellenőrző csapatok tevékenységét, mivel a repülőeszközök azonosításának, nemzeti hovatartozása megállapításának gyorsasága, megbízhatósága illetve az adatok továbbításának biztonsága

jelentősen hozzájárulhat a saját repülőgépek túlélőképességének fokozásához, valamint az ellenséges légi támadóeszközök elleni védelem hatékonyságának növekedéséhez.

A védelmi légi szembenállás, különösen az aktív légvédelem, feladat-rendszerének elemeihez allokkált alegységek, egységek feladatainak meghatározása, az oltalmazandó objektumok, körzetek kiterjedésének kijelölése, az egységes elgondolás megvalósítása érdekében csak centralizáltan történhet. A harc feladattól illetve az oltalmazásra kijelölt körzet, vagy objektum méreteitől és jellegétől függően a **légvédelemnek négy típusa** különböztethető meg: *a körzet- vagy területvédelem, a pontvédelem, az önvédelem és a légi objektumok védelme.*

A légvédelmi rakéta csapatok alkalmazása szempontjából a körzet- vagy területvédelem, a pontvédelem és az önvédelem kategóriáit célszerű megadni.

A körzet- vagy területvédelem megvalósításánál a légvédelmi feladatok egy földrajzi koordinátákkal körül határolt térségben, az integrált légvédelem szerint, a különböző fegyverrendszerek együttes alkalmazásával történik, ahol a fő cél a meghatározott körzet integritásának biztosítása, az ellenséges légi támadások ellen.

A pontvédelem, relatíve kis földrajzi kiterjedésű terület légvédelmét jelenti. Megvalósulhat kisebb objektumok, illetve csapatcsoportosítások és kiemelt jelentőségű harcrendi elemek védelmének biztosítására.

Az önvédelem, mint alapvető funkció biztosítja a további harcképesség fenntartását. Ekkor a feladat a saját csapatok (lég)védelme a légi ellenség közvetlen támadásaival szemben, a szervezetszerű fegyverrendszerekkel, melyek irányítása, harcba lépésük koordinálása az adott alegység, egység parancsnokának a feladata.

BEFEJEZÉS, ÖSSZEGZÉS

A légvédelmi rakéta alegység (egység, harccsoport) alkalmazása doktrinális alapjainak gyors áttekintésére vállalkoztunk e konferencia kapcsán és összegezve kijelenthetjük, hogy a szakterület „*doktrinális támogatása*” alapvetően rendezett.

A légvédelmi rakéta harcok, harctevékenységek, mint a tárgyalt fegyvernem alaptevékenységének, a légi műveletekbe való integrálása doktrinálisan megoldott. Egy légvédelmi rakéta kötelék parancsnoka, hadműveleti tervezője logikus, tiszta képet kap a doktrínákból az alakulata helyét és szerepét illetően.

Egy kisebb probléma abban jelentkezik, hogy a fegyverrendszer szinten nincs doktrinális jellegű (harcászati kézikönyv, „*kis*” doktrína) szabályzás. Az FM 44-100-nak¹² megfelelő elvi útmutatás csak az

¹² FM 44-100 US Army, Air and Missile Defense Operations, Headquarters Department of the Army, Washington, DC, 15 June 2000

ezred belső szabályzóiban (pl. *SOP*¹³) és gyakorlatában jelentkeznek. Azonban ez nem jelent különösebb nehézséget az ezred állományának felkészítésében, mert az ezred, mint légvédelmi rakéta egység egyedi a Magyar Honvédség rendszerében, így egy ilyen speciális doktrína igénye csak egyetlen alakulatot érint közvetlenül. Természetesen a haderő műveleti kérdésekkel foglalkozó szakemberei, szervezetei látókörének bővítését, a tervezés jobbítását jobb jól szolgálná egy ilyen doktrína kiadása.

Még ehhez a kérdéshez egy további gondolatot meg szeretnénk fogalmazni. Az a tény, hogy az ezred, gyakorlatilag a légvédelmi rakéta tűzalegységek, zászlóaljak összehangolt alkalmazásának elvi alapjainak döntő részét gyakorlatilag az ezred személyi állománya saját magának teremtette meg, a NATO doktrínák, az FM 44-100-as és a tapasztalt külföldi példák adaptálásával. Ez a tény komoly fegyvertényt jelent, hiszen egyik tagállam alakulatának sem a feladata a doktrinális alapok megteremtése, hanem csak azok megvalósítása, figyelembevétele a harci alkalmazás és az arra való felkészülés során.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] RUTTAI LÁSZLÓ – KRAJNC ZOLTÁN: A légierő doktrinális alapjai, Budapest, ZMNE, egyetemi jegyzet, 2001;
- [2] AAP 6 NATO Glossary of Terms and Definitions / Glossaire OTAN de termes et définition, (<http://www.nato.int/docu/stanag/aap006/aap6.htm>);
- [3] WILLCOCKS, M. A.: A jövő konfliktusa és a katonai doktrína, In.: Rusi Journal 1994/3.,
- [4] KRAJNC ZOLTÁN: A magyar légierő doktrínáját befolyásoló tényezők komplex vizsgálata, PhD-értekezés, Budapest, ZMNE Egyetemi könyvtár, 2000,
- [5] AJP-3 (A) Allied Doctrine For Joint Operations, July 2007;
- [6] AJP-3.3(A) Allied Joint Doctrine For Air And Space Operations, November 2009;
- [7] AJP-3.3.1 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR COUNTER – AIR RATIFICATION DRAFT;
- [8] ATP 47 (A) Handbook for Air Reconnaissance Tasking and Reporting, February 2000;
- [9] Magyar Honvédség Légierő Doktrínája (MH DSZOFT kód: 13013) Nyt. szám: 563/614/2004./LEP;
- [10] A légi szembenállás doktrínája (MH DSZOFT kód: 13021) Nyt. szám: 563/641/2004./LEP;
- [11] Harcászati Légvédelmi Doktrína (215/2006. (HK 23.));
- [12] Ált/27. Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína (2. kiadás);
- [13] Magyar Honvédség Összhaderőnemi Hadműveleti Doktrína (tervezet);
- [14] VARGA LÁSZLÓ: A légvédelmi rakéta erők alkalmazásának időszerű kérdései (http://www.szrfk.hu/rtk/kulonszamok/2008_cikkek/Varga_Laszlo.pdf);
- [15] Interneten elérhető források:
 - www.fas.org (doctrine-link),
 - www.dtic.mil/doctrine
 - www.cadre.maxwell.af.mil

¹³ SOP – Standing Operating Procedures, Hatályos Műveleti Utasítások;